

MATERIALE AUXILIARE INFORMATIVE ȘI ORIENTATIVE

Izvoare istorice comentate

ATACUL „POPOARELOR MĂRII“ ASUPRA EGIPTULUI (1191 î.e.n.)

(Echilibrul oriental stabilit în urma acordului încheiat între faraonul *Ramses al II-lea* — 1298—1232 î.e.n. — și regele hitit *Khatușil al III-lea*, în anul 1278 î.e.n., a durat pînă la sfîrșitul secolului al XIII-lea î.e.n., cînd regiunea Peninsulei Balcanice, insulele Mării Egee și coastele Asiei Mici, Syriei și Egiptului au fost pustiite de „popoarele mării“, ansamblu de triburi, probabil în majoritate indoeuropene. În al optulea an al domniei faraonului *Ramses al III-lea* (1198—1166 î.e.n.), „popoarele mării“ au încercat un atac combinat pe mare și pe uscat, dar au suferit o înfrîngere hotărîtoare. Evenimentul se găsește povestit în inscripția gravată pe zidurile templului funerar de la *Medinet Habu*, însoțită de un ansamblu de basoreliefuli care înfățișează în chip evocator principalele momente ale desfășurării conflictului. Textul inscripției cuprinde 3 părți: a) atacul „popoarelor mării“; b) pregătirile faraonului; c) lupta și înfrîngerea „popoarelor mării“).

Textul

A. „Popoarele („din nord“) se agitau și s-au pus în mișcare toate deodată¹. Nici o țară nu a putut rezista atacului lor: toate, începînd cu țara hitiților², Quodi³, Karkemiș⁴, Aruad⁵, Alasyia⁶ au fost devastate. Ele („popoarele mării“) își făcură lagăr în țara Amoriților⁷, jefuind populația și țara pînă la distrugere. Apoi, purtînd flăcările focului înaintea lor⁸, se îndreptară împotriva Egiptului. Principala lor forță o formau *Pelesati*, *Thakkara*, *Šakalaša*, *Danauna* și *Uașașa*⁹. Aceste popoare se uniseră pentru a pune mîna pe Egipt și pe întreg pămîntul. Inimile lor erau pline de încredere și de planuri“.

B. „Am întărit frontiera dinspre *Zabi*¹⁰; am pregătit, întru întîmpinarea lor, pe generalii și pe ostașii mei cei mai buni. Gurile fluviului păreau un zid puternic datorită corăbiilor de război, vaselor de transport și bărcilor, pline de la proră la pupă cu războinici viteji“.

C. „Cei care au ajuns pînă la frontiera țării mele nu vor mai secera niciodată; inimile și sufletele lor sînt stinse pentru totdeauna. Cei care veniseră pe mare au fost întîmpinați la gurile fluviului de un foc distrugător, iar pe țarm au fost înconjurați de un zid de fier¹¹. Au fost masacrați, formînd

mormane de cadavre ; armele lor pluteau pe suprafața apei, iar din corăbiile lor răsturnate, aruncate pe țărâm, s-au prăbușit în apă toate bunurile lor". (Traducerea s-a făcut după cea a lui A. Moret, confruntată cu a lui E. d. Meyer).

Comentariu istoric

1. Inscricția lui Ramses al III-lea este cel mai important document *contemporan* privind „migrația popoarelor“ de la sfârșitul secolului al XIII-lea î.e.n. Începută la o dată necunoscută, „migrația“ și-a atins punctul culminant la începutul secolului al XII-lea î.e.n., cu atacul „popoarelor mării“ împotriva Egiptului. Ea reprezintă, după părerea aproape unanimă a istoricilor, una din etapele de seamă ale migrației triburilor indoeuropene și se crede că a fost determinată de pătrunderea triburilor illyriene în regiunea de nord-vest a Peninsulei Balcanice, pătrundere care a pus în mișcare alte triburi. În înaintarea lor spre sud, o parte au trecut peste Bosfor în Asia Mică, ajungând prin Syria pînă în Egipt, iar alta, după ce a ocupat Creta și insulele Mării Egee, s-a îndreptat spre coastele Palestinei și ale Egiptului. În cadrul acestei migrații, și anume, către sfârșitul ei, s-a produs migrația *dorieților*, care a pus capăt civilizației mykeniene. 2. Dat fiind că inscripția a fost gravată *după* evenimente, în aceste cîteva cuvinte sînt rezumate întâmplări care au durat cîteva ani. Mențiunea prăbușirii statului hitit sub loviturile „popoarelor mării“ (mai probabil sub ale *frigiensilor*, trib tracic trecut din Peninsula Balcanică în Asia Mică sub presiunea migratorilor) este confirmată de brusca întrerupere a documentelor din arhivele de la Bogazkoi în jurul anului 1200 î.e.n. 3. *Quodi* este numele dat de egipteni *Ciliciei*. 4. *Karkemiș*, puternic oraș așezat în nordul Syriei, pe Eufrat, centru al unei importante regiuni strategice. 5. *Arvad*, oraș fenician pe coasta M. Mediterane. 6. *Alasjia*, numele egiptean al insulei *Cypru*. 7. *Amurru*, sau țara Amoriților cuprindea tot nordul Syriei, între Oronte, Eufrat și deșertul Syriei. Faptul că și-au alcătuit o *tabără unică și fixă* arată că, în migrația lor, triburile se opreau adesea timp mai îndelungat, spre nenorocul locuitorilor din regiunea respectivă. 8. Expresie figurată pentru: „devastînd totul în calea lor“. 9. Aceste nume au făcut obiectul unor cercetări și discuții nenumărate; dar, în ciuda eforturilor depuse, numai *Pelesai* sînt identificați în *chip sigur*, cu filistenii; pentru celelalte triburi, identificările, numeroase și contradictorii, sînt îndoielnice. Astfel, pentru *Thakkara* = *Teucri*; pentru *Sakalasa*, fie sicilii, locuitorii Italiei de sud, care, trecuți mai tîrziu în Sicilia, au dat numele insulei, fie locuitori din regiunea orașului *Sagalassos*, din Pisidia; pentru *Danauna* = tribul grec al *Danailor*; numai pentru *Uaša* nu s-a putut găsi vreo identificare. Sigur este că toate aceste popoare veneau din regiunea Mării Egee și că, măcar în parte, erau triburi indoeuropene. 10. *Zabi* = Fenicia. Frontiera Egiptului, de la tratatul din 1278 î.e.n., era la sudul Feniciei. Aici și-a luat Ramses al III-lea primele măsuri de apărare. Este probabil că oprirea în *Amurru* se datora pierderilor suferite de migratori în cursul luptelor cu hitiții. 11. Expresii *metaforice*: „focul distrugător“ = reprezintă elanul de luptă al flotei egiptene; „zidul de fier“ este armata egipteană de uscat care ataca de pe țărâm (*Moret*). 12. Descrierea luptei este foarte sumară, dar basoreliefurile care o însoțesc sînt un adevărat comentariu în imagini: ele arată convoiul „popoarelor mării“ în marș, cu carele trase de 4 boi, în care sînt îngrămădiți copiii și femeile; aspectul fizic și costumele; armamentul și modul de luptă etc. Dacă lupta pe uscat s-a dat undeva în sudul Syriei, cea navală s-a desfășurat la gurile Nilului. După

victoria egiptenilor, cu asentimentul faraonului, *filistenii* s-au aşezat, pe la 1190 î.e.n., pe coasta Syriei, la sud de muntele Carmel, formând o confederaţie de 5 oraşe (numită de greci Pentapolis): *Gaza* şi *Askalon* pe coastă, *Aşdod*, *Gat* şi *Ekeron* în interior. După numele lor, regiunea s-a numit „ţara Filistenilor” sau *Palestina*. Războinici încercaţi, filistenii au început luptele cu ebreii, pe care i-au învins. Pentru a scăpa de primejdia filisteană, ebreii s-au unit sub conducerea lui *Saul*, formându-se regatul ebraic (sfârşitul secolului al XI-lea î.e.n.).

Indicaţii metodice

Inscripţia de la Medinet Habu poate fi folosită *direct*, adică sub forma unei lecturi comentate, în lecţia a doua privind istoria politică a Egiptului, în vremea noului imperiu theban şi a decăderii Egiptului (1580—525 î.e.n.). Textul, care se introduce *după ce s-a făcut afirmaţia* că, după domnia lui Ramses al II-lea, statul egiptean a început să decadă, are drept scop să arate că *pe lângă* numeroasele frământări sociale (de care aminteşte manualul), această decădere se datoreşte *şi* unor puternice atacuri *din afară*, reflex al „migraţiei” de la sfârşitul secolului al XIII-lea î.e.n. Din *comentariul* textului, făcut de profesor, trebuie să rezulte, însă, în chip lămurit ideea că, deoarece statul egiptean a putut respinge aceste numeroase atacuri, urmează că *principala cauză* a decăderii Egiptului a fost de ordin *intern*, la care factorul *extern* şi-a adus şi el contribuţia lui, fără a fi fost, însă, hotărâtor. Dovada o face „renaşterea” Saită. Dar textul sub forma unei *referiri* la fapte cunoscute, mai serveşte şi lecţiei privind Palestina antică, întrucât lămureşte numele de *Palestina* şi ajută la înţelegerea unificării triburilor ebraice sub presiunea filistenilor, mai întâi sub *Saul* şi apoi sub *David*. În fine, *referirea* la „marea migraţie” constituie un element esenţial în înţelegerea „migraţiei dorienilor” şi sfârşitului civilizaţiei mykeniene.

Indicaţii bibliografice

* * * *Istoria Universală*, vol. I, Bucureşti, 1958, p. 353.

Alexandre Moret, *Des clans aux empires* (Col. *L'Evolution de l'Humanité*, vol. VI), Paris, 1923, p. 391—395 (cu traducerea textelor).

Eduard Meyer, *Geschichte des Altertums*, vol. II, 1, Stuttgart, 1928, p. 589—593 (cu traducerea textelor şi un excelent comentariu istoric).

Fr. Schachermeyr, *Etruskische Frühgeschichte*, Berlin, 1929 (Cap. IV: *Die Ägeische Wanderung*, cu discuţii adăncite).

AUREL IORDANESCU

INSCRIPŢIA LUI AKORNION DIN DIONYSOPOLIS

(Formarea statului geto-dac, la începutul secolului I î.e.n., sub conducerea regelui Burebista, deşi reprezintă un moment crucial al istoriei noastre, este puţin cunoscută din izvoarele narative care, în afară de geograful Strabo (63 î.e.n. — 19 e.n.), în a cărui